

ญี่ปุ่น : ยักษ์ใหญ่ของการลงทุนระหว่างประเทศ

ดร. วิไลวรรณ วรรณนิธิกุล*

จากการเป็นประเทศผู้แพ้สงครามที่แทบจะไม่มีอะไรเหลือ ญี่ปุ่นได้ค่อย ๆ บูรณะฟื้นฟูรวมทั้งพัฒนาประเทศของตนเอง จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ได้กลายเป็นประเทศอภิมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่ยิ่งใหญ่ประเทศหนึ่ง ทางด้านการค้าระหว่างประเทศทุกประเทศคงต้องยอมรับว่า ญี่ปุ่นเป็นนักการค้าผู้ยิ่งใหญ่ทางด้านการผลิต ญี่ปุ่นก็เป็นผู้ผลิตที่ยิ่งใหญ่ไม่ว่าจะเป็นทางด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยน หรือความเจริญเติบโตทางด้านเทคโนโลยี และล่าสุดในปี 1990 นี้ ญี่ปุ่นได้กลายเป็นนักลงทุนระหว่างประเทศอันดับหนึ่งของโลก

ในส่วนของการลงทุนต่างประเทศนี้ ญี่ปุ่นเพิ่งเริ่มมีการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (Foreign Direct Investment : FDI) อย่างจริงจัง จัง ๆ ในปลายทศวรรษ 1960 นี้เอง โดยสามารถแบ่งคลื่นการลงทุนโดยตรงในต่าง

ประเทศของญี่ปุ่นออกได้เป็น 3 ระลอกด้วยกัน คือ

1) ช่วงปี 1969-1973 ซึ่งถือว่าเป็นคลื่นลูกแรกของการลงทุนข้ามชาติของญี่ปุ่น การลงทุนต่างประเทศในช่วงนี้มีการเพิ่มขึ้นอย่างมาก จำนวนเงินลงทุนที่ออกไปต่างประเทศในช่วงนี้มีจำนวนสะสมถึง 8.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ¹ ปัจจัยสำคัญ ๆ ที่ทำให้เกิดคลื่นการลงทุนต่างประเทศลูกแรกนี้ ได้แก่ การที่ญี่ปุ่นมีดุลการชำระเงินเกินดุล การเพิ่มขึ้นของปริมาณเงินภายในประเทศ การปล่อยให้มีการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศได้อย่างเสรีมากขึ้น และการที่เงินเยนปรับค่าสูงขึ้นในปี 1971 และอีกครั้งในปี 1973 ปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมให้มีการลงทุนไปยังต่างประเทศ¹

2) ช่วงปี 1978-1984 ในคลื่นระลอกสองนี้มีจำนวนเงินลงทุนต่างประเทศสะสม

* รองศาสตราจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹ Murakami Atsushi, "Problems of Japanese Economic Cooperation—The Case of Directs Foreign Investment Toward Developing Countries in Southeast Asia" in *Japan's Direct Investment in ASEAN Countries*, pp. 1-21.

(เฉพาะในช่วงนี้) ถึง 49.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ² ซึ่งปัจจัยที่สำคัญได้แก่การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ญี่ปุ่นสูญเสียความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ โดยโยกย้ายการลงทุนไปสู่แหล่งที่ยังคงมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอยู่

3) ช่วงปี 1986-1989 ซึ่งเป็นคลื่นระลอกล่าสุดของการลงทุนระหว่างประเทศของญี่ปุ่นและเป็นลูกที่ใหญ่ที่สุด จำนวนเงินลงทุนข้ามชาติสะสมของช่วงนี้มีสูงถึง 170.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ² ซึ่งสูงเกือบเป็น 4 เท่าตัวของคลื่นลูกสอง และเป็น 22 เท่าตัวของคลื่นลูกแรก มีข้อสังเกต 3 ประการเกี่ยวกับการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในช่วงนี้ **ประการแรก** พบว่าระลอกการลงทุนในช่วงที่สอง และช่วงที่สามใกล้เคียงกันมากจนเกือบจะกลายเป็นความต่อเนื่องกัน (ดูรูปที่ 1) **ประการที่สอง** เงินลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในช่วงนี้สูงขึ้นมาก และ**ประการสุดท้าย** คือลักษณะของการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในช่วงนี้แตกต่างจากลักษณะของสองช่วงแรกอย่างสิ้นเชิง

สำหรับข้อสังเกตประการแรกนั้น จะเห็นว่า ช่วงการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นนั้นจะไม่ใกล้เคียงกันมากนัก แต่เนื่องจากผลการประชุมของกลุ่ม G7 ที่เรียกว่า Plaza

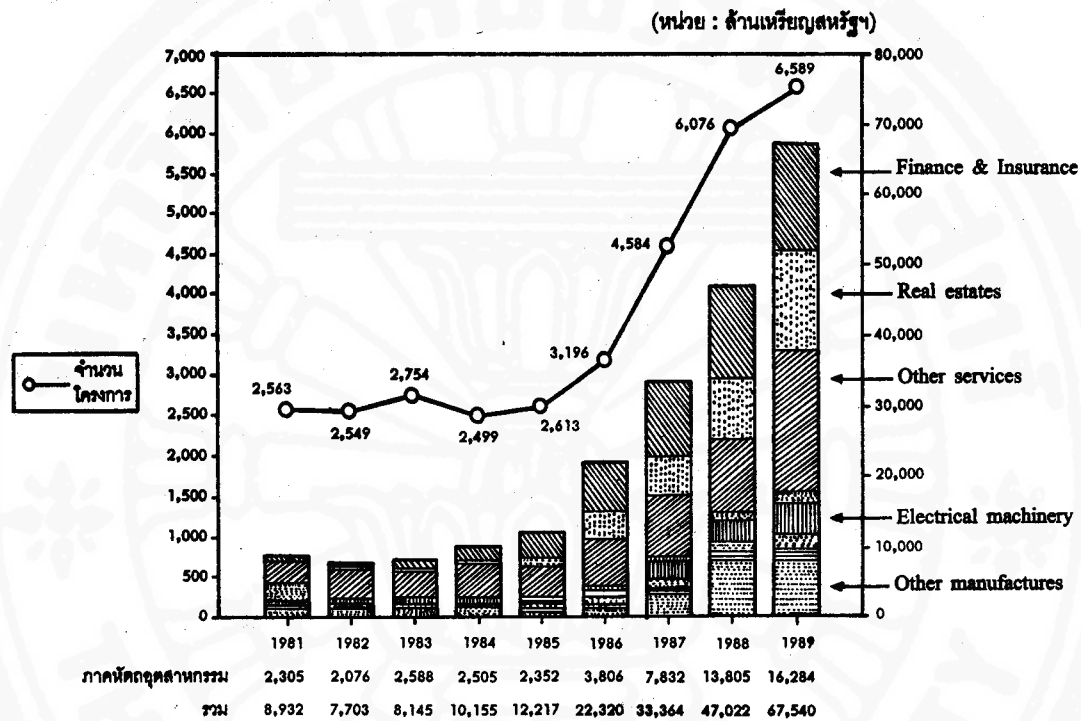
Accord ซึ่งมีผลบังคับใช้ให้ค่าของเงินเยนปรับตัวสูงขึ้นในปลายปี 1985 และสูงขึ้นมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งสูงขึ้นเป็นเกือบ 200% ส่งผลให้ต้องมีการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมภายในญี่ปุ่นเร็วขึ้น ทั้งนี้เพราะผลของการเพิ่มขึ้นอย่างมากของค่าเงินเยนนี้ ทำให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการส่งออก โดยเฉพาะขนาดกลางและขนาดย่อมต้องสูญเสียความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ส่งผลให้ต้องมีการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมอีกครั้งภายในเวลาใกล้เคียงกัน

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับเงินลงทุนที่สูงขึ้นอย่างมากระยะนั้น รายงานพิเศษที่เกี่ยวกับการค้าและการลงทุนโดยตรงของ Tradescope² กล่าวว่าเนื่องมาจากปัจจัย 4 ประการด้วยกันคือ

- ก) จากการเพิ่มขึ้นเกือบเป็น 2 เท่าตัวของค่าเงินเยน
- ข) พัฒนาการของบริษัทญี่ปุ่นที่มุ่งเข้าสู่กลยุทธ์ทุนนิยมโลก (global strategies) มากขึ้น
- ค) การเพิ่มขึ้นของการลงทุนในตลาดของประเทศที่พัฒนาแล้ว เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทางด้านการค้า
- ง) เพื่อสนองต่อแนวโน้มของการที่ยุโรปจะรวมตัวเป็นตลาดเดียวในปี 1992

² "Special Report : Trade & Direct Investment" in *Tradescope* January 1991, p. 5.

รูปที่ 1
เงินลงทุนต่างประเทศญี่ปุ่น : จำนวนโครงการ
และจำนวนเงินลงทุนสะสม



Source: EXIM Bank of Japan

และเช่นเดียวกันการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในระลอกที่สามนี้จะมีลักษณะการลงทุนที่แตกต่างไปจากสองระลอกแรก ดังนี้คือ

- ก) มีการลงทุนเพิ่มขึ้นอย่างมากในสหรัฐอเมริกาและยุโรป
- ข) มีการลงทุนเพิ่มขึ้นอย่างมากในอุตสาหกรรมสินค้าขั้นกลาง เช่น เครื่องจักร และการประกอบรวมทั้งชิ้นส่วนของอุตสาหกรรมภาคหัตถอุตสาหกรรม
- ค) มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของการลงทุนในภาคการเงิน การประกันภัย (Finance and insurance) และธุรกิจที่ดิน (Real estates)
- ง) แนวโน้มที่หน่วยผลิตขนาดกลาง และขนาดเล็กได้กลายเป็นผู้ลงทุนที่สำคัญในระลอกนี้

I. ญี่ปุ่น 1990 : นักลงทุนรายใหญ่ที่สุดของโลก

ตามรายงานของ JETRO³ ญี่ปุ่นในปี 1990 ได้กลายเป็นผู้ลงทุนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก กล่าวคือในปีงบประมาณ 1989 (สิ้นสุด 31 มีนาคม 1990) การลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นเมื่อเทียบกับปีงบประมาณ 1988 เพิ่มขึ้นถึง 43.6% คิดเป็นจำนวนเงินลงทุนต่างประเทศทั้งสิ้นถึง 67.54 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่ง

มากกว่าเงินลงทุนต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้ญี่ปุ่นกลายเป็นนักลงทุนรายใหญ่ที่สุดของโลก

ถ้าพิจารณาถึงลักษณะการกระจายของเงินลงทุนต่างประเทศไปตามภูมิภาคต่าง ๆ จะพบว่า ในปี 1989 เงินลงทุนต่างประเทศประมาณ 50.2% หรือคิดเป็นจำนวนเงินลงทุนถึง 33.9 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ (เพิ่มขึ้น 51.8% เมื่อเทียบกับปีที่แล้ว) เป็นเงินลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในภูมิภาคอเมริกาเหนือ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา (คิดเป็น 48.2% ของเงินลงทุนต่างประเทศทั้งหมดในปีงบประมาณ 1989) ภูมิภาคที่ได้รับเงินลงทุนมากที่สุดรองลงมาจากสหรัฐอเมริกา คือยุโรป เงินลงทุนในภูมิภาคนี้คิดเป็น 21.9% ของเงินลงทุนทั้งหมด (มูลค่าการลงทุนเพิ่มขึ้นถึง 61.4% เมื่อเทียบกับปีที่แล้ว) คือมีจำนวนถึง 14.81 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ประเทศผู้รับที่สำคัญได้แก่ อังกฤษและเนเธอร์แลนด์ ภูมิภาคที่สำคัญรองลงมา ได้แก่ เอเชีย โดยมีส่วนแบ่งเงินลงทุนของญี่ปุ่น 12.2% คิดเป็นจำนวนเงินลงทุน 8.24 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ (เพิ่มขึ้น 47.9% เมื่อเทียบกับปี 1988) ในจำนวนเงินลงทุนนี้ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นการลงทุนในกลุ่มประเทศ Asian NIEs และประมาณ 1 ใน 3 เป็นการลงทุนในกลุ่มประเทศ ASEAN ประเทศผู้รับที่สำคัญคือ

³ JETRO White Paper on Foreign Direct Investment 1991.

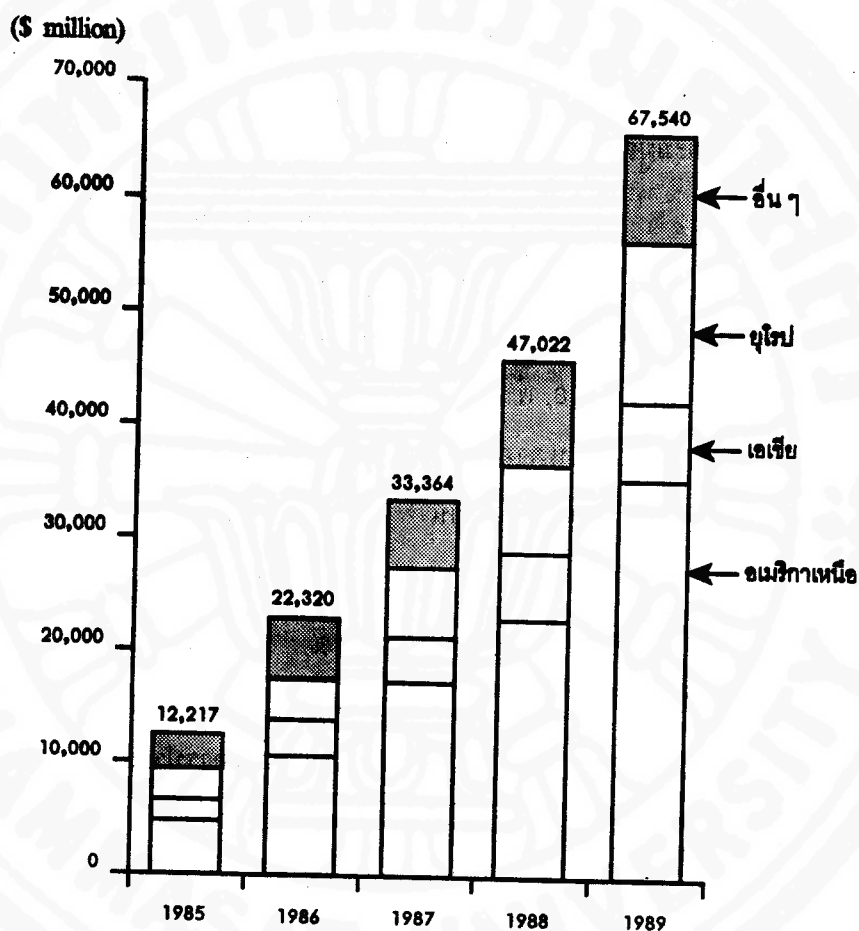
ตารางที่ 1 Japan Overseas Direct Investment by Country & Region

ปีงบประมาณ ภูมิภาค	1988				1989			
			อุตสาหกรรม				อุตสาหกรรม	
	จำนวนเงิน	%	จำนวนเงิน	%	จำนวนเงิน	%	จำนวนเงิน	%
อเมริกาเหนือ	22,328	47.5	9,191	66.6	33,902	50.2	9,585	58.9
อเมริกา	21,701	46.2	8,836	64.0	32,540	48.2	8,874	54.5
อเมริกากลาง	6,428	13.7	442	3.2	5,238	7.8	196	1.2
บราซิล	510	1.1	36	2.2	349	0.5	135	0.8
เอเชีย	5,569	11.8	2,371	17.2	8,238	12.2	3,220	19.7
เอเชีย NIEs	3,264	6.9	775	5.6	4,902	7.3	1,347	8.3
เกาหลี	483	1.0	254	1.8	606	0.9	251	1.5
ไต้หวัน	372	0.8	263	1.9	494	0.7	302	1.9
ฮ่องกง	1,662	3.5	85	0.6	1,899	2.8	116	0.7
สิงคโปร์	747	1.6	173	1.3	1,902	2.8	678	4.2
ASEAN	1,966	4.2	1,360	9.9	2,782	4.1	1,554	9.5
อินโดนีเซีย	586	1.2	298	2.2	631	0.9	166	1.0
ไทย	859	1.8	626	4.5	1,276	1.9	789	4.8
มาเลเซีย	387	0.8	346	2.5	673	1.0	471	2.9
ฟิลิปปินส์	134	0.3	90	0.7	202	0.3	128	0.8
จีน	296	0.6	203	1.5	438	0.6	207	1.3
ตะวันออกกลาง	259	0.6	13	0.1	66	0.1	3	0.0
ยุโรป	9,117	19.4	1,547	11.2	14,808	21.9	3,089	19.0
อังกฤษ	3,956	8.4	335	2.4	5,239	7.8	1,174	7.2
เยอรมัน	409	0.9	82	0.6	1,083	1.6	530	3.3
ฝรั่งเศส	463	1.0	148	1.1	1,136	1.7	304	1.9
สเปน	161	0.3	76	0.6	501	0.7	149	0.9
เนเธอร์แลนด์	2,359	5.0	702	5.1	4,547	6.7	572	3.5
แอฟริกา	653	1.4	1	0.0	671	1.0	6	0.0
OCEANIA	2,668	5.7	239	1.7	4,618	6.8	184	1.1
WORLD	47,022	100.0	13,804	29.4	67,540	100.0	16,284	24.1

Source : EXIM Bank of Japan

รูปที่ 2

TRENDS IN JAPAN'S FOREIGN DIRECT INVESTMENT BY REGION



Source : TRADESCOPE, "Special Report : Trade & Direct Investment" January 1991.

ฮ่องกง สิงคโปร์ และไทย สำหรับภูมิภาคอื่นๆ เช่น อเมริกากลาง Oceania และแอฟริกา ส่วนแบ่งการลงทุนของญี่ปุ่นในภูมิภาคดังกล่าวคิดเป็น 7.8%, 6.8% และ 1.0% ตามลำดับ (ดูตารางที่ 1 และรูปที่ 2) และเมื่อเทียบกับการลงทุนในปี 1988 จะพบว่าการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในอเมริกากลางมีมูลค่าลดลง 18.5% และมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 2.8% ในแอฟริกา

จากรูปที่ 1 จะพบว่าในจำนวนเงินลงทุนทั้งหมด 67.50 พันล้านเหรียญสหรัฐ ประมาณ 25% ของเงินลงทุน หรือ 16.28 พันล้านเหรียญสหรัฐ เป็นการลงทุนในภาคหัตถอุตสาหกรรม ที่เหลืออีกประมาณ 75% เป็นการลงทุนในภาคที่ใช้หัตถอุตสาหกรรม ภาคการผลิตที่มีการลงทุนเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ภาคการเงินและการประกันภัย ภาคธุรกิจที่ดิน และภาคบริการอื่นๆ ส่วนการลงทุนในภาคหัตถอุตสาหกรรมนั้น อุตสาหกรรมที่มีการลงทุนมากคือ อุตสาหกรรมเครื่องไฟฟ้า และอุปกรณ์เครื่องไฟฟ้า อุปกรณ์เกี่ยวกับการขนส่ง อุตสาหกรรมการทำเครื่องจักร และอุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ (ดูรูปที่ 3)

สำหรับการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในปีงบประมาณ 1990 ในช่วงครึ่งแรกของปีงบประมาณ (คือตั้งแต่ 1 เมษายน-30 กันยายน 1990) การลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นลดลง

10.2% คือมีมูลค่า 27.68 พันล้านเหรียญ และคาดว่าจะการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นทั้งหมดในปีงบประมาณ 1990 จะมีเพียงประมาณ 54 พันล้านเหรียญ ลดลงจากปีที่แล้วประมาณ 20%

ในช่วงครึ่งแรกของปีงบประมาณ การลงทุนไปต่างประเทศแยกตามภูมิภาคได้ดังนี้ การลงทุนในอเมริกาเหนือมีจำนวน 13.32 พันล้านเหรียญ (ลดลง 3.3% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันในปีก่อน) ยุโรป 6.62 พันล้านเหรียญ (ลดลง 13.9%) และเอเชีย 3.55 พันล้านเหรียญ (ลดลง 9.0%)

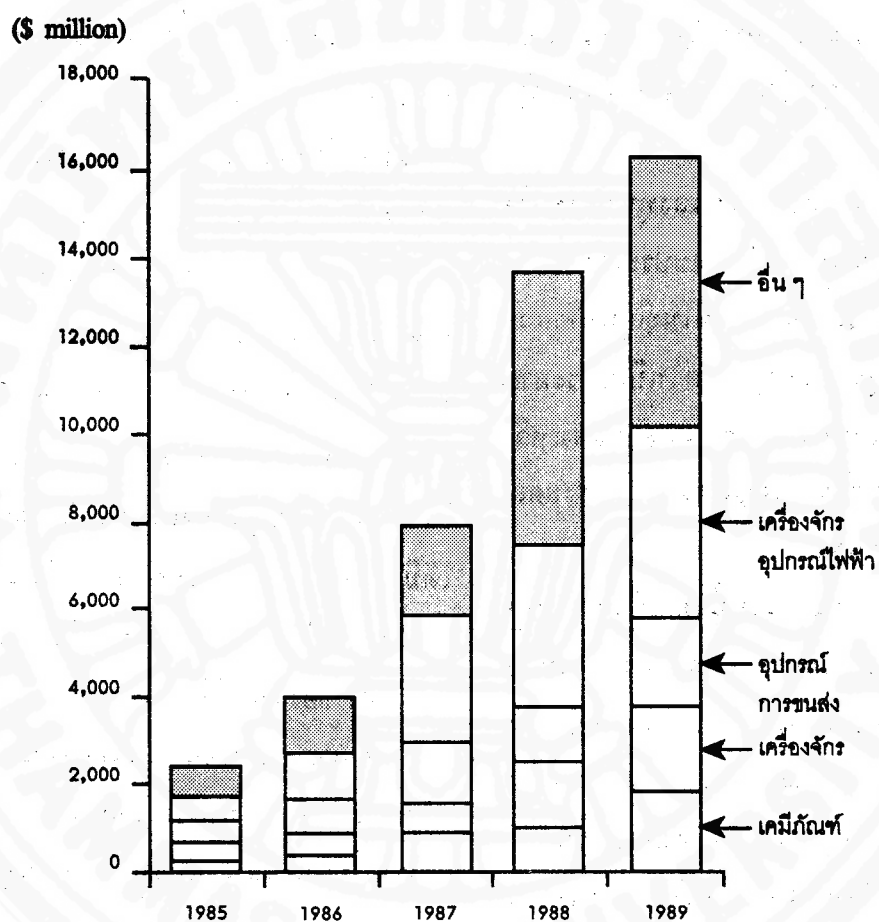
ถ้าพิจารณาการลงทุนตามสาขาการผลิตจะพบว่า ในช่วงครึ่งแรกของปีงบประมาณ การลงทุนในภาคหัตถอุตสาหกรรมลดลง 6.3% แม้จะมีการลงทุนในอุตสาหกรรมไฟฟ้าเพิ่มขึ้นถึง 29.1% ส่วนในภาคที่ไม่ใช่หัตถอุตสาหกรรมการลงทุนลดลง 11.5% โดยการลงทุนในภาคการเงิน และการประกันภัยลดลงอย่างฮวบฮาบคือลดลงถึง 49.6% ในขณะที่การลงทุนในภาคพาณิชย์ (Commerce) และภาคธุรกิจที่ดินเพิ่มสูงขึ้น

II. ความขัดแย้ง : ความไม่สมดุลของการลงทุนระหว่างประเทศ

ในขณะที่การลงทุนของญี่ปุ่นในต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมากมายจนกระทั่งญี่ปุ่นกลายเป็นนายทุนอันดับหนึ่งของโลก แต่

รูปที่ 3

TRENDS IN JAPAN'S FOREIGN DIRECT INVESTMENT IN MANUFACTURING INDUSTRY



Source : TRADESCOPE, "Special Report : Trade & Direct Investment" January 1991.

การลงทุนของต่างชาติที่เข้าไปในญี่ปุ่น (Inflow of Foreign direct investment) กลับมีแนวโน้มลดลงไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเกิดปัญหาความไม่สมดุลในการลงทุนระหว่างประเทศ (Investment imbalance) ซึ่งขณะนี้ได้กลายมาเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งที่สำคัญ ระหว่างญี่ปุ่นและประเทศคู่ลงทุนอื่นๆ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา⁴

พิจารณาจากตัวเลขเงินลงทุนของธุรกิจต่างชาติในญี่ปุ่นพบว่า ในปีงบประมาณ 1988 การลงทุนต่างประเทศที่เข้าไปในญี่ปุ่นมีจำนวน 3.2 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ แต่ในปีงบประมาณ 1989 การลงทุนต่างประเทศกลับลดลงเหลือเพียง 2.9 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งลดลง 11.8% จากปีที่แล้ว

จากเงินลงทุนจำนวนนี้แยกเป็นการลงทุนในสาขาการผลิตภาคหัตถอุตสาหกรรมจำนวน 1.2 พันล้านเหรียญ จะเห็นว่าการลงทุนจากปีที่แล้วถึง 51.7% ในขณะที่การลงทุนในภาคการผลิตที่ไม่ใช่หัตถอุตสาหกรรม กลับเพิ่มขึ้นอย่างมากถึง 106% โดยเป็นจำนวนเงินลงทุนในภาคนี้เท่ากับ 1.7 พันล้านเหรียญ เทียบกับ 0.8 พันล้านเหรียญในปี 1988 (ดูรูปที่ 4) ภาคการผลิตเกี่ยวกับธุรกิจที่ดินเป็นสาขาที่ได้รับการลงทุนจากธุรกิจต่างชาติมากที่สุด และเพิ่มขึ้นถึง 8 เท่าตัวในปี 1989

ณ วันสิ้นสุดปีงบประมาณ 1989 คือ 31 มีนาคม 1990 นั้น สหรัฐอเมริกา (ซึ่งเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่น) มีเงินลงทุนต่างประเทศในญี่ปุ่นลดลงจากปีที่แล้ว 6.8% ในขณะที่เงินลงทุนต่างประเทศจากยุโรปลดลง 23.5% ส่งผลให้ช่วงห่างของความไม่สมดุลในการลงทุน (Investments imbalance gap) ขยายมากยิ่งขึ้นไปอีก ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับนโยบายตลาดที่ปิด รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของรัฐที่ทำให้สภาวะการลงทุนในญี่ปุ่นไม่ดี (Poor investment environment) นอกจากนี้ปัจจัยที่สำคัญอย่างมากอีกตัวหนึ่งที่ได้รับ การวิพากษ์วิจารณ์ คือราคาที่ดินในย่านธุรกิจ ในโตเกียวของญี่ปุ่น ซึ่งแพงที่สุดในโลก (โดยได้มีการศึกษาเปรียบเทียบราคาที่ดินในย่านธุรกิจของโตเกียว และพบว่ามีราคาสูงกว่า 100 เท่า ของราคาที่ดินในนิวยอร์ก ประมาณ 3-4 เท่าของราคาที่ดิน ในลอนดอน 10-20 เท่าของราคาที่ดินในปารีส และ 40-100 เท่าของราคาที่ดินในแฟรงเฟิร์ต) ซึ่งเป็นอุปสรรคตัวหนึ่งต่อการลงทุนในญี่ปุ่น

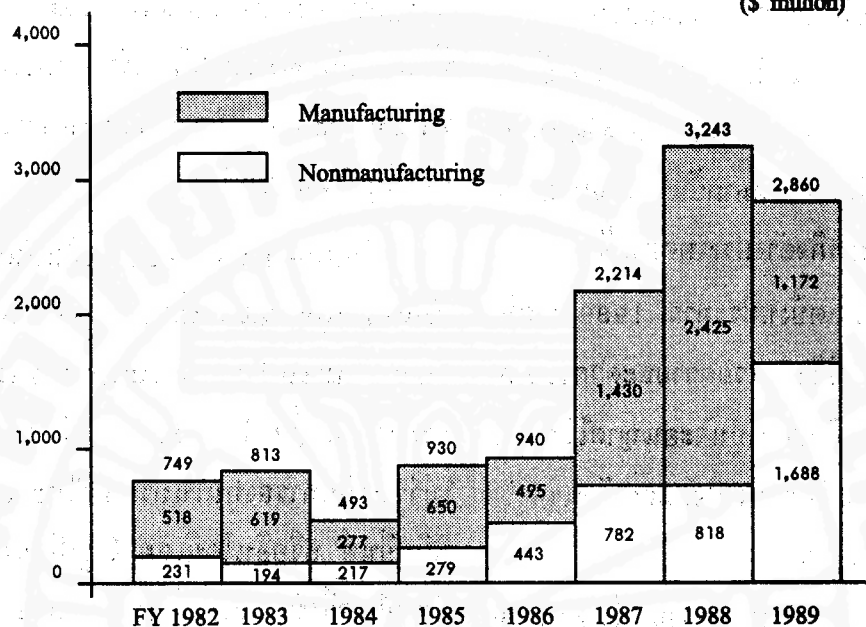
อย่างไรก็ตามได้มีความพยายามที่จะส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างประเทศให้มากขึ้น เพื่อลดความขัดแย้งจากความไม่สมดุลดังกล่าว โดยรัฐบาลได้พยายามเสนอมาตรการต่างๆ ที่

⁴ Tsukuda, Chikao "Closing the Investment Gap" in *Journal of Japanese Trade & Industry* No. 6, 1990, pp. 8-11.

Figure 4

Foreign Direct Investment in Japan

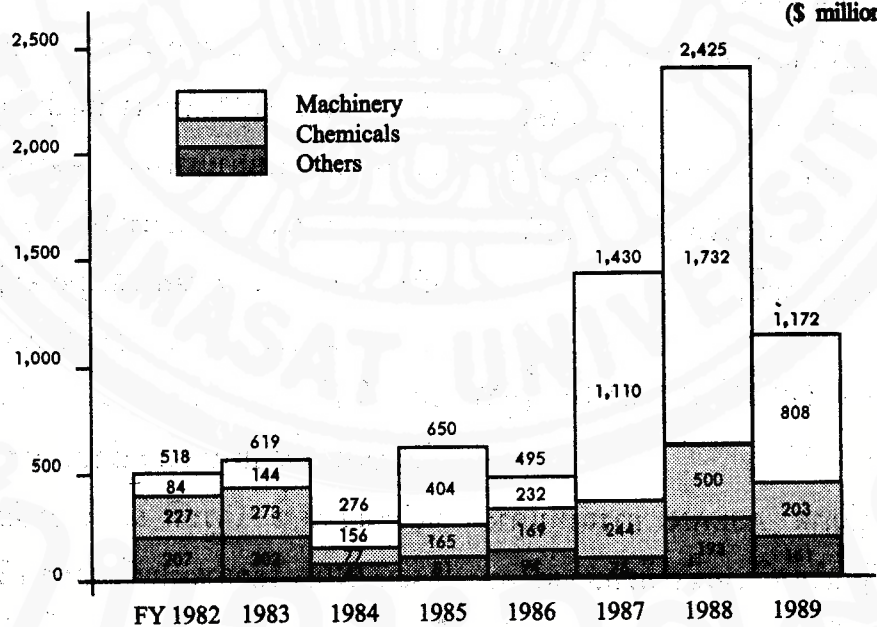
(\$ million)



Source: MOF statistics

Foreign Direct Investment in Japanese Manufacturing Industries

(\$ million)



Source: Journal of Japanese Trade & Industry. No. 6 1990.

จะส่งเสริมให้มีการลงทุนจากต่างชาติมากขึ้น
มาตรการที่สำคัญๆ ได้แก่

1) ขยายสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการเงินของธนาคารเพื่อการพัฒนาของญี่ปุ่น (Japan Development Bank) เพื่อจัดหาเงินทุนให้หน่วยผลิตต่างชาติมากขึ้น รวมทั้งมีการขยายสินเชื่อให้ธุรกิจต่างประเทศมากขึ้น

2) เริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ 1989 ธุรกิจต่างประเทศที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านวิจัยของตนเอง รัฐบาลญี่ปุ่นจะอนุญาตให้ธุรกิจเหล่านี้ขอเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนา (R & D) ของรัฐบาลได้

3) สนับสนุนให้รัฐบาลท้องถิ่นพยายามดึงดูดธุรกิจต่างชาติให้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ได้พยายามพัฒนาสาธารณูปโภคในท้องถิ่นให้ดีขึ้น โดยเฉพาะระบบการสื่อสารคมนาคม รวมทั้งทำอากาศยานเพื่อดึงดูดให้ธุรกิจต่างชาติเข้ามาลงทุนในภูมิภาคที่ห่างไกลจากโตเกียวออกไปมากขึ้น

III. การลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่น ใน ASEAN

สำหรับภูมิภาค ASEAN การลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในภูมิภาคนี้จะมีลักษณะพิเศษ 2 ประการด้วยกัน **ประการแรก** การที่กลุ่มประเทศ Asian NIEs ได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้ลงทุน

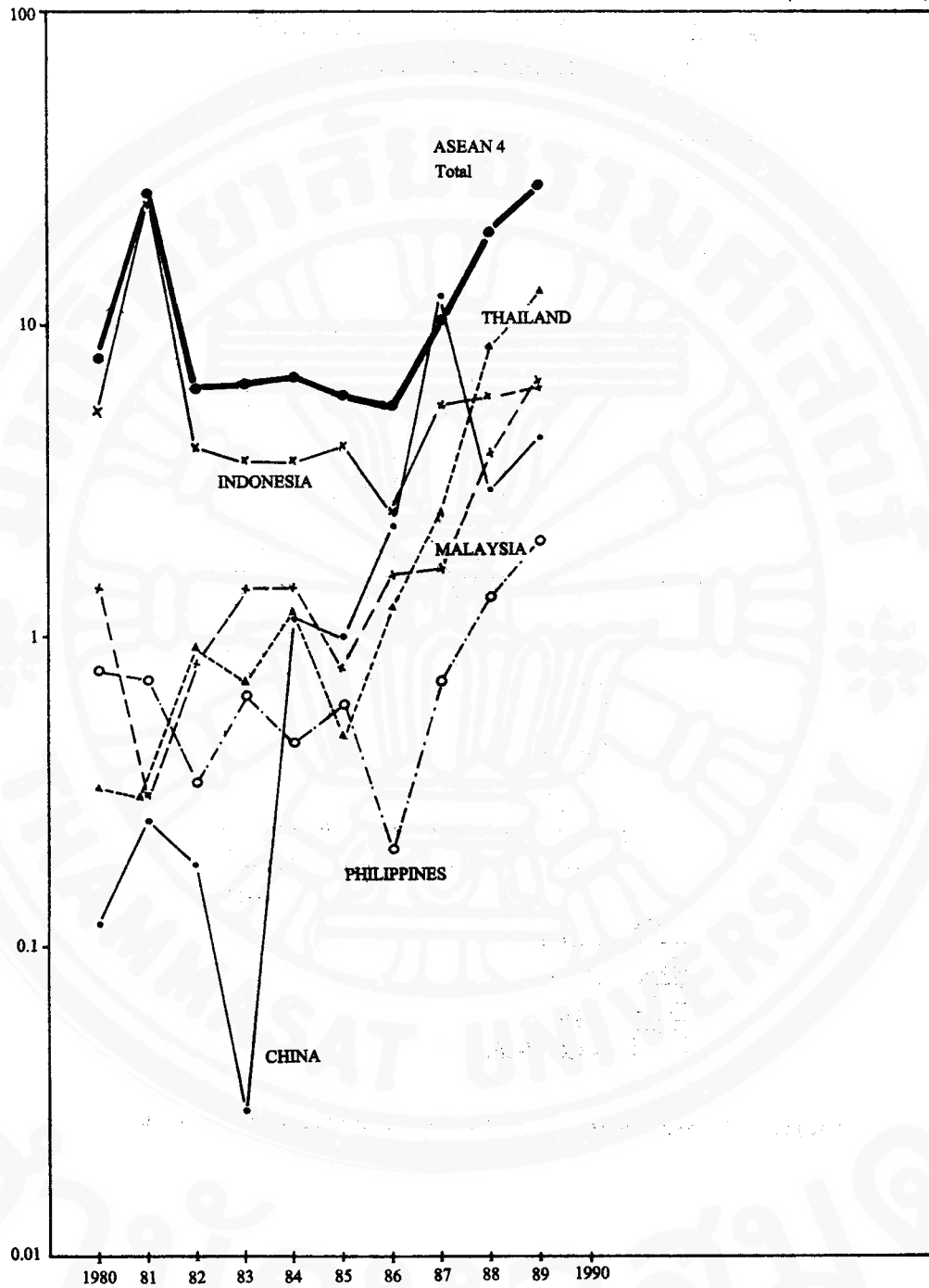
รายใหญ่ที่สุดของภูมิภาคนี้แทนญี่ปุ่นในปี 1990 นี้ กล่าวคือบทบาทของการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในภูมิภาคนี้มีแนวโน้มลดลง **ประการที่สอง** ลักษณะการสร้างเครือข่ายการแบ่งงานทำระหว่างประเทศของการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นในภูมิภาคนี้

ตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมาญี่ปุ่นเป็นนักลงทุนรายใหญ่ที่สุดของ ASEAN มาตลอด และในปี 1989 เป็นปีที่การลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นใน ASEAN มีจำนวนสูงที่สุดไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในประเทศไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ หรืออินโดนีเซีย (ดูรูปที่ 5) อย่างไรก็ตามในครึ่งปีแรกของปี 1990 Asian NIEs ได้กลายเป็นผู้ลงทุนมากที่สุดใน ASEAN โดยมีมูลค่าการลงทุนถึง 3.73 พันล้านเหรียญ (ซึ่งคิดเป็น 33.3% ของเงินลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมดใน ASEAN) ในขณะที่ญี่ปุ่นมีมูลค่าการลงทุน 2.88 พันล้านเหรียญ (คิดเป็น 26.2% ของเงินลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมด) ในขณะที่ในปี 1989 สัดส่วนการลงทุนของญี่ปุ่นเป็น 32.8% ส่วนของ Asian NIEs คิดเป็น 26.9% นั่นคือในปี 1990 กลุ่ม Asian NIEs ได้ก้าวขึ้นมาแทนที่ญี่ปุ่นในฐานะนักลงทุนรายใหญ่ที่สุดในภูมิภาคนี้ (ดูรูปที่ 6) โดยกลุ่มประเทศ Asean NIEs ได้กลายเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดในทุกประเทศใน ASEAN มาตั้งแต่ปี 1987 ยกเว้นประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่ากลุ่ม NIEs

รูปที่ 5

Direct Foreign Investment from Japan to ASEAN and China

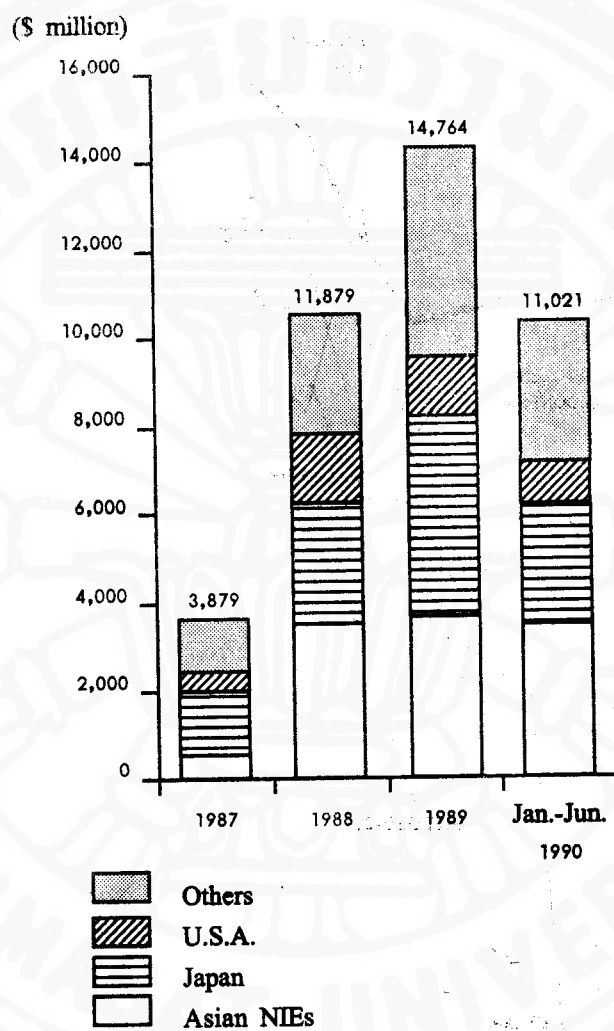
(US \$ 100 million)



Source : Fumihiko Adachi, "Asian Economic Transformation in the Late 1980s : A Japanese View."

รูปที่ 6

APPROVED INVESTMENT INFLOW INTO ASEAN BY SOURCE



Source : Investment statistics of each country/region on approval.

ได้ก้าวตามทันวัฏจักรการผลิต (catching — up product cycle) ระดับหนึ่งของญี่ปุ่นโดยเฉพาะ ในภาคหัตถอุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีในระดับ กลาง เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

ในขณะที่ญี่ปุ่นได้ปรับระดับการผลิตของตนขึ้นสู่อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (High-technology industries) และกำลังก้าวเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีทางข้อมูลข่าวสารมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่นจึงมีแนวโน้มที่จะโยกย้ายไปสู่ภูมิภาคอื่นที่จะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากกว่า

สำหรับลักษณะการสร้างเครือข่ายการแบ่งงานทำระหว่างประเทศของการลงทุนญี่ปุ่นในภูมิภาคนี้ ก็เพื่อจะใช้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (Economies of scales) ในการที่จะนำมาซึ่งต้นทุนต่อหน่วยต่ำสุด โดยการแบ่งสรรการผลิตชิ้นส่วนต่าง ๆ (Sharing production of components) ระหว่างประเทศในกลุ่ม เพื่อให้แต่ละประเทศมีความชำนาญเฉพาะอย่าง ในการผลิต และสามารถผลิตได้ในจำนวนมากๆ ตัวอย่างของการสร้างเครือข่ายการแบ่งงานทำ เช่นนี้ได้แก่ ระบบการผลิตรถยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์ โดยแบ่งสรรการผลิตแต่ละชิ้นส่วนไปยังประเทศสมาชิก เพื่อตอบสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอุตสาหกรรมรถยนต์ โครงการนี้ได้รับริเริ่มโดย MMC สิทธิผลมอร์เตอร์

แห่งประเทศไทยในปี 1987 และได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมรัฐมนตรีของ ASEAN ในปี 1988 และโครงการดังกล่าวก็ได้รับการสนับสนุนจากผู้ผลิตชิ้นส่วนชาวญี่ปุ่นที่ได้มีการเคลื่อนย้ายการลงทุนเข้ามาใน ASEAN

นอกจากนี้จากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของความต้องการรถยนต์ในตลาดโลกส่งผลให้การผลิตชิ้นส่วนในประเทศของญี่ปุ่นเองไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงเริ่มมีการส่งเข้าชิ้นส่วนเหล่านี้กลับเข้าไปประกอบภายในประเทศ ทำให้มีการนำเข้าสินค้าภาคหัตถอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือได้เกิด Boomerang effect ขึ้น ในคลื่นการลงทุนต่างประเทศระลอกสามนี้

สำหรับการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย นั้น จากสถิติของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) พบว่าการลงทุนของญี่ปุ่นในไทย เริ่มลดลงในปี 1989 และลดลงไปอีกในปี 1990 (ดูตารางที่ 2) โดยจำนวนโครงการที่ขอรับการส่งเสริมลดลงจาก 389 โครงการในปี 1988 มาเป็น 233 และ 199 โครงการในปี 1989 และ 1990 ตามลำดับ เช่นเดียวกับเงินลงทุนทั้งหมดที่ลดลงจาก 148,221.1 ล้านบาท มาเป็น 135,768.9 และ 80,512.3 ล้านบาทในปี 1989 และ 1990 ตามลำดับ ในขณะที่โครงการที่เริ่มดำเนินการอย่างจริงจังมีจำนวนเพิ่มขึ้น กล่าวคือ เพิ่มขึ้นจาก 46 โครงการในปี

1988 เป็น 90 และ 124 โครงการในปี 1989 และ 1990 ตามลำดับ

สาเหตุที่การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยลดลงนี้ เนื่องมาจากปัจจัยทั้งภายในประเทศไทยเอง และปัจจัยของประเทศผู้ลงทุนด้วย สำหรับปัจจัยในประเทศไทยเองได้แก่ ความขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ ทางด้านวิศวกรและช่างเทคนิค และที่สำคัญได้แก่ความไม่เพียงพอของสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ ที่จะรองรับการลงทุนที่จะเพิ่มขึ้นไปอีก แม้ว่ามีความพยายามเสริมสร้างเพื่อรองรับให้ได้มากขึ้น แต่อัตราการขยายตัวก็ยังเป็นไปอย่างช้ามาก

ส่วนปัจจัยทางด้านผู้ลงทุนนั้น อาจกล่าวได้ว่า การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ในคลื่นการลงทุนลูกที่สามนี้ กำลังจะเสร็จสิ้นลง ดังนั้นจึงพบว่าการลงทุนต่างประเทศของ ญี่ปุ่นเองเริ่มมีแนวโน้มลดลง

IV. บทส่งท้าย

สำหรับภาวะการลงทุนต่างประเทศของ ญี่ปุ่นในปี 1990 นี้ อาจกล่าวได้ว่าคลื่นการลงทุนลูกที่สาม ซึ่งเป็นระลอกที่ใหญ่ที่สุดกำลังจะจบสิ้นลง ดังนั้นจึงมีแนวโน้มลดลงและคงลดลงต่อไปอีก ญี่ปุ่นจะยังคงเป็นยักษ์ใหญ่ของการลงทุนระหว่างประเทศต่อไปอีกหรือไม่คงจะต้อง

คอยดูกันต่อไป แต่สิ่งที่พอจะสรุปได้จากคลื่นการลงทุนครั้งนี้คือ

1) การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมของ ญี่ปุ่นกำลังจะเสร็จสิ้นลง ญี่ปุ่นกำลังก้าวขึ้นสู่ระดับการผลิตขั้นสูงขึ้นไปอีกอันได้แก่ อุตสาหกรรมที่มีระดับเทคโนโลยีขั้นสูงอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ know-how อย่างเข้มข้น ในขณะที่ Asian NIEs ในฐานะประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้ก้าวเข้ามาแทนที่ญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีระดับกลาง

2) การปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมครั้งใหม่ หรือคลื่นลูกที่สี่ของการลงทุนต่างประเทศของญี่ปุ่น คงจะไม่เกิดขึ้นเร็ว ๆ นี้ อีก คงต้องรอไปอีกหลายปี

3) ความไม่สมดุลทางด้านการลงทุนระหว่างประเทศคงจะเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศแทนที่ความขัดแย้งทางด้านการค้า ซึ่งญี่ปุ่นจะต้องหาทางแก้ปัญหาดังกล่าว

4) ในอนาคตการลงทุนต่างประเทศของ ญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะโยกย้ายไปสู่ภูมิภาคใหม่ที่มีใช้ ASEAN

แนวโน้มการลงทุนต่างประเทศที่ลดลงดังกล่าวมิได้หมายความว่าภาวะเศรษฐกิจของ ญี่ปุ่นกำลังจะฟุบ แต่มีนัยว่าญี่ปุ่นได้ก้าวขึ้นไปสู่อีกระดับหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจที่สูงขึ้น

ตารางที่ 2
FOREIGN INVESTMENT

VALUE : MILLION BAHT

COUNTRY	APPLICATIONS						APPLICATIONS APPROVED						DISTRIBUTION OF CERTIFICATE ISSUED						PROJECTS STARTED OPERATION								
	1988			1989			1990 (JAN-DEC)			1988			1989			1990 (JAN-DEC)			1988			1989			1990 (JAN-DEC)		
	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	NO.	TOTAL INV	
TOTAL INVESTMENT	2127	530,292.0	1284	461,051.8	1009	533,807.3	1463	201,811.9	1175	287,843.9	909	474,951.3	913	87,117.5	850	181,915.7	725	187,709.0	224	18,561.6	277	36,412.1	414	71,818.1			
TOTAL FOREIGN INVESTMENT	1273	394,211.5	856	341,496.3	638	390,927.8	888	158,065.7	752	205,495.1	617	361,470.0	543	60,130.2	507	129,612.0	447	111,028.2	135	14,827.7	196	20,913.7	292	60,804.2			
JAPAN	389	148,221.1	233	135,768.9	199	80,512.3	265	77,019.3	223	90,568.6	180	69,230.7	200	35,701.2	185	91,451.2	137	39,351.2	46	7,521.9	90	13,902.4	124	32,811.2			
TAIWAN	400	54,287.3	207	30,272.8	131	14,267.2	308	21,498.4	214	22,304.7	144	19,567.2	164	8,687.4	137	8,119.0	113	9,033.8	23	719.7	50	2,379.7	62	6,452.0			
HONG KONG	126	20,106.3	106	36,171.6	76	180,616.2	86	11,415.6	65	11,429.5	67	183,411.9	51	4,479.6	35	4,235.4	44	23,041.5	17	2,698.6	17	1,974.6	25	2,022.8			
KOREA	40	3,678.5	39	9,482.4	28	3,207.5	36	2,757.8	26	4,386.6	30	6,889.0	14	754.4	18	1,132.8	16	1,757.8	0	0.0	7	276.6	10	576.0			
P. R. C.	23	1,738.6	24	4,074.5	14	30,002.4	9	920.0	15	1,032.4	11	3,259.6	0	0.0	8	599.0	6	508.6	0	0.0	0	0.0	1	120.0			
SINGAPORE	90	16,953.5	45	18,482.5	39	12,189.9	59	6,924.2	47	10,569.6	34	15,115.2	43	8,267.4	24	5,575.1	26	6,557.8	11	1,051.0	9	863.8	22	5,590.6			
MALAYSIA	39	4,299.0	30	4,607.7	15	5,080.9	25	2,471.6	16	1,819.0	13	2,566.5	11	642.0	15	1,696.4	9	1,473.7	5	189.6	4	225.7	7	401.2			
USA	136	92,766.8	76	31,496.9	72	28,067.9	106	17,027.8	68	14,122.5	72	27,913.1	49	9,364.2	53	8,252.5	42	14,165.2	15	2,135.7	14	1,696.6	21	2,327.8			
CHINA	13	661.3	3	320.3	7	1,691.6	11	558.3	3	223.1	8	1,054.0	7	193.2	3	311.0	6	455.9	0	0.0	2	136.2	3	104.2			
AUSTRALIA	30	29,850.9	9	380.3	11	1,851.7	19	1,325.0	17	2,342.1	10	1,811.4	10	848.7	5	489.1	3	153.5	4	296.5	2	87.6	6	603.0			
EUROPE	148	73,569.3	134	53,861.7	98	36,619.0	111	26,575.4	126	41,222.3	97	37,098.1	69	8,629.8	75	16,693.3	86	33,439.0	31	2,913.4	22	3,567.9	40	13,059.6			
- UK	45	12,597.8	40	15,847.8	31	20,610.4	44	8,387.0	31	12,493.4	36	9,888.3	28	6,365.2	22	2,614.2	30	20,665.7	14	1,725.5	5	831.0	9	2,294.5			
- GERMANY	25	5,611.8	22	16,105.7	10	3,355.3	17	3,512.6	21	3,220.1	8	10,280.0	13	490.2	10	543.7	10	778.3	4	272.9	3	293.7	8	594.3			
- SWITZERLAND	25	3,406.9	20	3,460.0	7	792.3	19	1,600.2	22	4,747.2	13	1,688.2	7	717.5	16	5,303.5	14	3,822.7	4	348.1	4	840.2	11	1,319.5			
- FRANCE	18	29,326.8	18	4,892.6	14	1,277.5	14	1,289.2	17	2,487.0	13	4,942.9	8	635.9	10	988.1	16	2,113.7	3	275.1	1	9.1	8	210.3			
- BELGIUM	15	3,615.5	9	735.8	3	411.0	15	11,647.1	10	818.5	4	1,610.0	3	55.0	8	6,428.7	7	257.0	1	82.9	2	18.3	2	1,233.6			
- ITALY	13	44,437.7	5	589.0	9	4,242.7	4	368.5	9	16,970.0	10	626.4	2	240.0	1	16.0	3	253.0	0	40.0	2	105.8	1	13.5			
- NETHERLANDS	10	1,780.6	9	4,694.0	13	4,444.2	3	250.0	11	1,852.4	10	3,943.1	4	347.0	7	1,751.9	9	6,634.9	4	140.3	2	1,066.2	5	8,942.3			

★ TOTAL INVESTMENT FIGURES ARE OF THAI AS WELL AS FOREIGN INVESTORS. FIRMS WITH THEIR FOREIGN INVESTMENT FROM MORE THAN ONE COUNTRY ARE DOUBLY COUNTED

★★ MOST OF APPLICATIONS APPROVED IN 1990 ARE THOSE WHICH SUBMITTED IN 1989

★★★ THE TOTAL EUROPE INVESTMENT FIGURES ALSO INCLUDE THE OTHER PROJECT WHICH ARE NOT IN THE BREAKDOWN LIST

Source : BOI